

## บทที่ ๕

### สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “บทบาทของครูพระสอนศีลธรรมต่อการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา เขตบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร” โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัย ๓ ข้อ คือ ๑) เพื่อศึกษาบทบาทของครูพระสอนศีลธรรมต่อการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา เขตบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร ๒) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิดของครูพระสอนศีลธรรมต่อการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา เขตบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร และ ๓) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะบทบาทของครูพระสอนศีลธรรมต่อการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา เขตบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้

การวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) จากนักเรียนที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษา เขตบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร โรงเรียนวัดราชสิงขร โรงเรียนวัดไผ่เงินโชตนาราม โรงเรียนวัดไทร โรงเรียนวัดจันทรีใน จำนวน ๓๑๒ คน และการวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์เพื่อหาค่าความถี่(Frequency) ร้อยละ(Percentage) ค่าเฉลี่ย(Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการทดสอบสมมติฐานค่าที (T-test) และค่าเอฟ (F-test) โดยวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว(One-way Analysis of variance) เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป และเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด(Least Significant Difference: LSD)โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๑๐ คน โดยผลการวิจัยสามารถนำมาสรุปอภิปรายและมีข้อเสนอแนะได้ ดังนี้

#### ๕.๑ สรุปผลการวิจัย

##### ๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

##### ๕.๓ ข้อเสนอแนะ

#### ๕.๑ สรุปผลการวิจัย

##### ๕.๑.๑ ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบปลายปิด จำแนกตาม โรงเรียนที่ศึกษา เพศ อายุ ระดับชั้น มีรายละเอียดดังนี้

๑) โรงเรียนที่ศึกษา ส่วนใหญ่ ศึกษาที่โรงเรียนวัดราชสิงขร จำนวน ๑๓๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๓ รองลงมาศึกษาที่โรงเรียนวัดไผ่เงินโชตนาราม จำนวน ๗๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๗

ศึกษาที่โรงเรียนวัดไทร จำนวน ๕๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๗ ศึกษาที่โรงเรียนวัดจันทรีใน จำนวน ๔๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๔

๒) เพศ ส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิงมีจำนวน ๑๖๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๒ และเป็นเพศชายมีจำนวน ๑๔๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๘

๓) อายุ ส่วนใหญ่ มีอายุ ๑๒ ปี จำนวน ๙๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๗ รองลงมา มีอายุ ๑๑ ปี จำนวน ๘๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๒ มีอายุ ๑๐ ปี จำนวน ๖๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๘ มีอายุ ๑๕ ปีขึ้นไป จำนวน ๒๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๐ มีอายุ ๑๔ ปี จำนวน ๒๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๖.๔ และ มีอายุ ๑๓ ปี จำนวน ๑๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๔.๘

๔) ระดับชั้นเรียน ส่วนใหญ่ ศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษาปีที่ ๖ จำนวน ๘๙ คน คิดเป็น ร้อยละ ๒๘.๕ รองลงมา ศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษาปีที่ ๕ จำนวน ๘๕ คน คิดเป็น ร้อยละ ๒๗.๒ ศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษาปีที่ ๔ จำนวน ๖๘ คน คิดเป็น ร้อยละ ๒๑.๘ ศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษาปีที่ ๑ จำนวน ๒๕ คน คิดเป็น ร้อยละ ๘.๐ ระดับประถมศึกษาปีที่ ๓ จำนวน ๒๕ คน คิดเป็น ร้อยละ ๘.๐ ระดับประถมศึกษาปีที่ ๒ จำนวน ๒๐ คน คิดเป็น ร้อยละ ๖.๔

๕.๑.๒ ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของครูพระสอนศีลธรรมต่อการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา เขตบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร

๑) ด้านการจัดกระบวนการเรียนการสอน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ ๔.๑๓ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด คือ ครูพระสอนศีลธรรมมีการจัดบรรยากาศการเรียนการสอนที่เหมาะสมเพื่อให้เข้าใจถึงการใช้ชีวิตด้วยทางสายกลาง ( $\bar{X} = ๔.๔๑$ ) รองลงมามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก คือ ครูพระสอนศีลธรรมจัดทำโครงการแผนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตรของการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนประถมศึกษา ( $\bar{X} = ๔.๒๒$ ) และ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ครูพระสอนศีลธรรมจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สนับสนุนการพัฒนาศีลธรรมจริยธรรม ( $\bar{X} = ๓.๙๔$ )

๒) ด้านการจัดสื่อการเรียนการสอน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ ๓.๗๑ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด คือ ครูพระสอนศีลธรรมมีการใช้สื่อการสอนที่ทำให้นักเรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้ดีขึ้น ( $\bar{X} = ๔.๘๒$ ) รองลงมามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก คือ นักเรียนได้ใช้สื่อในการนำเสนออย่างมีประสิทธิภาพ ( $\bar{X} = ๓.๙๕$ ) และ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ห้องเรียนมีอุปกรณ์การเรียนที่ส่งเสริมการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี ( $\bar{X} = ๒.๘๕$ )

๓) ด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรการเรียนการสอน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ ๔.๑๔ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด คือ หลักสูตรมีสาระสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้นักเรียนรู้จักการดำเนินชีวิต อย่างเพียงพอ ( $\bar{X} = ๔.๖๙$ ) รองลงมามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก คือ หลักสูตรมีความยืดหยุ่นเหมาะสมกับวัยและสภาพแวดล้อมของนักเรียน ( $\bar{X} = ๔.๕๘$ ) และ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ หลักสูตรการสอนมีเนื้อหาสาระในการเรียนรู้ได้เหมาะสมกับระดับชั้นเรียน ( $\bar{X} = ๓.๐๔$ )

๔) ด้านการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ ๔.๑๔ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด คือ ครูพระสอนศีลธรรมวัดและประเมินผลตรงตามเนื้อหาที่เรียน ( $\bar{X} = ๔.๕๖$ ) รองลงมามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก คือ ครูพระ

สอนศีลธรรมมีการประเมินผลระหว่างเรียนรู้เป็นระยะ ๆ ด้วยการถามให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น ( $\bar{X} = ๔.๓๑$ ) และ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ครูพระสอนศีลธรรมมีการทดสอบความรู้ได้หลากหลายวิธี เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน ( $\bar{X} = ๓.๐๐$ )

### ๕.๑.๓ สรุปปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของครูพระสอนศีลธรรมต่อการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา เขตบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร

๕.๑.๓.๑ ด้านการจัดกระบวนการเรียนการสอน ครูพระต้องเป็นหลักที่จะต้องเข้าถึงและจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลากหลายกว่า พร้อมทั้งคอยประสานงานกับพระสงฆ์ในเรื่องบางอย่างที่ครูไม่สามารถให้ความรู้แก่นักเรียนเท่าที่ควรได้อย่างเหมาะสมอย่างยิ่ง เพราะในเรื่องของการสอนเสริม และจัดกิจกรรมบางชนิด ต้องพึ่งพาพระสงฆ์คอยให้ความร่วมมือและแนะนำ จึงจะทำให้ได้รับความรู้โดยตรง

๕.๑.๓.๒ ด้านการจัดสื่อการเรียนการสอน ครูพระจะต้องเตรียมการสอน สื่อการสอน อุปกรณ์การสอน และเทคนิคต่างๆ ให้หลากหลาย โดยต้องใช้จิตวิทยาสอนกับเด็ก เพราะครูพระมีเวลาสอนเพียงสัปดาห์ละครั้งหรือสองครั้งเท่านั้น

๕.๑.๓.๓ ด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรการเรียนการสอน การที่โรงเรียนได้มีครูพระสอนมาช่วยสอน สามารถปลูกฝังศีลธรรม จริยธรรมได้บ้าง ทำให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจและนำไปปฏิบัติได้ แต่นักเรียนยังมีช่วงของความสนใจในช่วงสั้น ๆ จึงควรมีกิจกรรมเสริมให้นักเรียนทำหรือหาสื่อการสอนตัวอย่างเช่น วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น

๕.๑.๓.๔ ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน การวัดผลและการประเมินผลนั้น ในวิชาพระพุทธศาสนาควรมีการบอกล่วงหน้าให้นักเรียนได้รับรู้ เพื่อเตรียมตัวได้ทัน มีการประสานงานกับทางโรงเรียนเพื่อให้หลักสูตรในการวัดผลและประเมินผลมีความตรงกัน และมีประสิทธิภาพในการประเมิน

## ๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง “บทบาทของครูพระสอนศีลธรรมต่อการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา เขตบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัยขออภิปรายผลของการวิจัยตามลำดับ ดังนี้ ๔ ด้าน ประกอบด้วย ๑) ด้านกระบวนการเรียนการสอน ๒) ด้านการจัดสื่อการเรียนการสอน ๓) ด้านจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรการเรียนการสอน ๔) ด้านการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน ซึ่งสามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้ มีประเด็นที่น่าสนใจตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

๑) ด้านการจัดกระบวนการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในภาพรวมมีสภาพการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ ๔.๑๓ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้ว พบว่า ทุกข้อมีสภาพการจัดการเรียนการสอนมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ส่วนข้อที่มีสภาพการจัดการเรียนการสอนที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การจัดการเรียนการสอนทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจได้ดีขึ้น รองลงมา คือ นักเรียนมีความคิดที่ดีเกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอน นักเรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอน นักเรียนมีประสบการณ์จากการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาจากสถานที่จริง ครูสร้างบรรยากาศในการเรียนการสอนที่ดี กระบวนการเรียนการสอนน่า เข้าสู่บทเรียนเป็นที่น่าสนใจ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำ สุด กระบวนการเรียนการสอนทำให้เกิดแนวคิดใหม่ๆ กับนักเรียน ตามลำดับ ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระปลัดเรวัต เรวตโต(คุณูปธานินทร์) ได้

ศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนการสอนในโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย : กรณีศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี” ผลการศึกษาพบว่า การเรียนการสอนในโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอดำเนินสะดวกจังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านการใช้สื่อการสอน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลางด้านสถานที่ โดยรวมอยู่ในระดับมาก และด้านการวัดผลประเมินผล โดยรวมอยู่ในระดับมาก<sup>๑</sup>

๒)ด้านการจัดสื่อการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในภาพรวมมีสภาพการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ ๓.๗๑เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้ว พบว่า ทุกข้อมีสภาพการจัดการเรียนการสอนมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากส่วนข้อที่มีสภาพการจัดการเรียนการสอนที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การใช้สื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอนทำให้นักเรียนสนใจ สื่อการเรียนการสอนทำให้เปลี่ยนทัศนคติของนักเรียนได้ รองลงมา คือ นักเรียนสนใจการใช้สื่อและอุปกรณ์ของจริงและธรรมชาติ สื่อภาพนิ่งช่วยสอนทำให้เกิดความเข้าใจในบทเรียนมากขึ้น สื่ออุปกรณ์ทันสมัยทำให้การเรียนการสอนเข้าใจเนื้อหามากขึ้น สื่อการเรียนการสอนที่ดีและทันสมัยทำให้นักเรียนเข้าถึงบทความรู้ได้ดี สื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ทันสมัยกระตุ้นให้นักเรียนมีทักษะในบทเรียน และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำ สุด นักเรียนเข้าถึงสื่อการเรียนการสอนได้ง่ายขึ้นการใช้สื่อการเรียนทำให้นักเรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ ตามลำดับ **พระครูสมุห์บุญเลิศ ขยวงโส(ชัยวงษ์)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “สภาพการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต ๑” ผลการวิจัยพบว่า สภาพการจัดการเรียนการสอนครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ด้านการจัดกิจกรรมการสอนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านสื่อและนวัตกรรมเทคโนโลยี โดยรวมอยู่ในระดับปานกลางด้านการประเมินผลตามสภาพจริง โดยรวมอยู่ในระดับปานกลางส่วนปัญหาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต ๑ พบว่า ด้านการจัดการเรียนการสอน พบว่า นักเรียนไม่ค่อยสนใจฟังจุดประสงค์ ด้านการใช้สื่อประกอบการสอน พบว่า สื่อมีจำนวนน้อย สื่อไม่ทันสมัยหลักสูตรไม่เหมาะสม สถานที่ไม่อำนวยความสะดวก ด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร พบว่า เวลาที่จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรมีจำกัดสถานที่ไม่เหมาะสมกับการทำกิจกรรม ขาดการศึกษานอกสถานที่นักเรียนไม่เข้าใจในกิจกรรม ด้านการวัดผลประเมินผล พบว่า การวัดผลไม่ตรงกับสภาพความเป็นจริงไม่มีมาตรฐานการไม่ยอมรับการประเมินผลของนักเรียน<sup>๒</sup>

๓) ด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในภาพรวมมีสภาพการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ ๔.๑๔ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้ว พบว่า ทุกข้อมีสภาพการจัดการเรียนการสอนมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ส่วนข้อที่มีสภาพการจัดการเรียนการสอนที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ นักเรียนชอบกิจกรรม

<sup>๑</sup>พระปลัดเรวัต เรวโต(คุณูปธานินทร์), “การจัดการเรียนการสอนในโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย: กรณีศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี” วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

<sup>๒</sup>พระครูสมุห์บุญเลิศ ขยวงโส(ชัยวงษ์), “สภาพการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต ๑”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต,(บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

ตักบาตรในเทศกาลหรือในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมพิธีกรรมเสริมการเรียนรู้ รองลงมา คือ นักเรียนมีกิจกรรมการสอนโดยฝึกสมาธิ นักเรียนชอบกิจกรรมฝึกจิตภาวนาตอนเช้า นักเรียนสนใจกิจกรรมการประกวดมารยาทชาวพุทธ นักเรียนมีความสนใจในกิจกรรมเล่านิทานธรรมะ นักเรียนชอบกิจกรรมการสวดมนต์หมู่ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำ สุด นักเรียนมีความสนใจในกิจกรรมการโต้วาทีธรรมะ ตามลำดับ ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูนิวาสิตพินธุวสวัตติ์ ปิยวณโณ** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ ความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมที่มีการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน: ศึกษากรณีครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดนครสวรรค์ ” ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนทั้ง ๗ ด้านคือ ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านกระบวนการเรียนการสอน ด้านจัดการเรียนการสอน ด้านจัดการสื่อทางการเรียนการสอน ด้านจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ด้านการวัดและประเมินผล และด้านการจัดกิจกรรมของนักเรียน ปัญหาในภาพรวมอยู่ในระดับน้อยรวมทั้งในรายด้านแต่ละด้าน ก็อยู่ในระดับน้อย ส่วนการทดสอบสมมุติฐานทั้ง ๓ ข้อ ก็เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป ควรให้มีการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อย่อยทอดการปฏิบัติงาน ด้านหลักสูตร ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการใช้สื่อการสอน และการวัดผลโดยการใช้แบบสอบถาม เทคนิค เคลฟาย<sup>๓</sup>

๔) ด้านการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในภาพรวมมีสภาพการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ ๔.๑๔ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้ว พบว่า ทุกข้อมีสภาพการจัดการเรียนการสอนมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ส่วนข้อที่มีสภาพการจัดการเรียนการสอนที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การวัดประเมินผลตามจุดประสงค์ตรงตามเนื้อหาของการเรียนการสอน รองลงมา คือ ครูวัดผลการเรียนตรงตามเนื้อหาการเรียน ครูวัดผลการเรียนตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของ กระบวนการวัดประเมินผลโดยใช้เครื่องมือที่เหมาะสม การวัดประเมินผลที่ดีเป็นเครื่องช่วยชี้ในการทำงาน การวัดผลเพื่อให้เกิดพัฒนาความรู้ในทางที่ดี นักเรียนนำผลการเรียนมาปรับปรุงตนเอง และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำ สุดคือ การวัดการประเมินผลก่อนการสอนและหลังการสอนเป็นระยะๆ ตามลำดับ

**พระครูเมตตามงคลวิศิษฐ์** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ ศึกษาความคิดเห็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายต่อบทบาทของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๑ ” ผลการวิจัยพบว่า ๑. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายต่อบทบาทของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๑ โดยการหาค่าเฉลี่ย ( ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ( S.D. ) พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล และด้านเทคนิคและวิธีการสอน ตามลำดับ ๒. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายต่อบทบาทของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๑ จำแนกตามเพศโดยการทดสอบค่าที (t-test) โดยภาพรวมพบว่าแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ๓. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายต่อบทบาทของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เขตพื้นที่

<sup>๓</sup>พระครูนิวาสิตพินธุวสวัตติ์ ปิยวณโณ, “ ความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมที่มีการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน: ศึกษากรณีครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดนครสวรรค์ ”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๑ จำแนกตามอายุและระดับชั้นเรียน โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – Way Analysis of Variance: ANOVA) สรุปได้ดังนี้ ๓.๑ จำแนกตามอายุ โดยภาพรวม พบว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ๓.๒ จำแนกตามระดับชั้นเรียน โดยภาพรวม พบว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕<sup>๔</sup>

### ๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาวิจัยเรื่องบทบาทของครูพระสอนศีลธรรมต่อการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา เขตบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

#### ๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

(๑) จากผลการวิจัยด้านการจัดกระบวนการเรียนการสอน พบว่า ครูพระสอนศีลธรรมได้ทำหน้าที่เป็นอย่างดี เหมาะสมกับเป็นนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง โดยมีการสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ควบคู่ไปกับการเรียนการสอน อีกทั้งเนื้อหาสาระที่ครูพระศึกษาค้นคว้ามานักเรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้คำปรึกษา และพร้อมที่จะแก้ไขปัญหาต่างๆ ของนักเรียนได้เป็นอย่างดี

(๒) จากผลการวิจัยด้านการจัดสื่อการเรียนการสอน พบว่า ครูพระสอนศีลธรรมได้มีความรู้ความสามารถอย่างเหลือล้น ที่นำเอาเทคนิคต่างๆ ในโลกแห่งเทคโนโลยีที่ทันสมัย มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์คุณค่า และมีประสิทธิภาพอย่างมหาศาล ทำให้เด็กนักเรียนเกิดอยากรู้ อยากเห็นในสิ่งใหม่ๆ ที่นอกเหนือจากการเรียนการสอนของครูประจำวิชา อีกทั้งยังทำให้เด็กมีความกระตือรือร้นในวิชาพระพุทธศาสนาอีกด้วย

(๓) จากผลการวิจัยด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรการเรียนการสอน พบว่า ครูพระสอนศีลธรรมมีสติปัญญาความสามารถทางด้านชักจูง และเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของนักเรียน ให้มีความเคารพและศรัทธาในหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี โดยครูพระมีการสร้างบรรยากาศต่างๆ ในห้องเรียนให้เกิดความอยากรู้อยากสนใจในวิชาพระพุทธศาสนา อาทิเช่น จัดบอร์ดวันสำคัญทางประเพณี ประดับตกแต่งต้นไม้ รูปภาพภายในห้องเรียน ทำให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นต่างๆ เป็นการเรียนแบบใช้นักเรียนเป็นศูนย์กลางได้เป็นอย่างดี

(๔) จากผลการวิจัยด้านการวัดและการประเมินผล พบว่า ครูพระสอนศีลธรรมได้ปฏิบัติหน้าที่สมกับเป็นผู้มีสติปัญญาความสามารถทั้งทางโลกและทางธรรมได้เป็นอย่างดี ด้วยการจัดทำแบบทดสอบ เพื่อเป็นการฝึกหัดและทบทวนบทเรียนให้เหมาะสมกับความสามารถและความสนใจของนักเรียนเป็นระยะ เป็นการทดสอบความรู้พื้นฐานทางด้านวิชาพระพุทธศาสนา อีกทั้งยังปรับปรุงแก้ไขให้เป็นผลดีแก่นักเรียน ยอมรับความคิดเห็นของนักเรียน แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขในคราวต่อไป

<sup>๔</sup> พระครูเมตตามงคลวิศิษฐ์, “ศึกษาความคิดเห็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายต่อบทบาทของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๑”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

### ๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

(๑) จากผลการวิจัยด้านการจัดกระบวนการเรียนการสอน พบว่า ครูพระสอนศีลธรรม ควรจะจัดตารางสอนให้ไม่ตรงกับเวลาฉันภัตตาหารเพล หรือควรจัดตารางสอนอยู่ในช่วงเวลา หลังจากนักเรียนพักทานอาหารกลางวันแล้วก็ได้ และพึงสละกิจนิมนต์ที่มาทับซ้อนกับเวลาที่ต้องใช้ในการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียนจะเป็นสิ่งที่ดีมาก

(๒) จากผลการวิจัยด้านการจัดสื่อการเรียนการสอน พบว่า ครูพระสอนศีลธรรมควรจัดทำสื่อ/อุปกรณ์ในการเรียนการสอนที่ทันสมัยอยู่ตลอดเวลา เพื่อไม่ให้เกิดความจำเจและเบื่อหน่ายได้ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดทำสื่อต่างๆ เพื่อสร้างความรับผิดชอบให้เกิดขึ้นในตัวนักเรียนด้วย อีกทั้งยังทำให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นในสิ่งที่ตัวเองทำ เพื่อจะนำมาแข่งขันกันในห้องเรียนด้วย

(๓) จากผลการวิจัยด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรการเรียนการสอน พบว่า ครูพระสอนศีลธรรมไม่มีห้องสอนประจำที่ทางโรงเรียนจะจัดให้ ครูพระก็สามารถสร้างบรรยากาศด้วยวิธีการต่างๆ แทน เช่น นำพานักเรียนไปสอนภายในวัด หรือบริเวณโรงเรียนที่เป็นสวนร่มบ้าง ใต้ต้นไม้บ้าง ใกล้สระน้ำบ้าง เพื่อเป็นการเปลี่ยนบรรยากาศที่จำเจอยู่แต่ในห้องเรียนได้เป็นอย่างดี

(๔) จากผลการวิจัยด้านการวัดและการประเมินผล พบว่า ครูพระสอนศีลธรรมจะต้องทำแบบวัดผลและประเมินผลในเนื้อหาที่เด็กนักเรียนเข้าใจง่ายไม่ยากจนเกินไป และแจ้งให้เด็กนักเรียนได้รู้ล่วงหน้าก่อนที่จะทำการวัดผลและประเมินผล เพื่อให้เด็กนักเรียนได้มีการเตรียมตัวหรือทบทวนกับสิ่งที่ได้เรียนผ่านมาแล้วนั้น

### ๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรเปลี่ยนจากบทบาทของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา เป็น ปัญหา อุปสรรค ของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเพื่อจะได้ทราบถึงปัญหาอย่างแท้จริงว่าครูพระมีความสะดวกสบายหรือลำบากในการเข้าไปสอนในโรงเรียน

๒) ควรเปลี่ยนกลุ่มตัวอย่างจากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นมัธยมศึกษาตอนปลาย หรือวิทยาลัยเขตแทน เพื่อจะได้ข้อมูลที่เป็นไปอย่างแน่นอน เพราะมัธยมศึกษาตอนปลายมีแนวความคิดความอ่านเข้าสู่วัยที่จะเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต และจะได้นำผลการวิจัยไปพัฒนาในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาให้ครูพระมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

๓) ควรมีการศึกษากลุ่มครูพระอาจารย์ในโรงเรียนโดยเฉพาะ เกี่ยวกับกรอบแนวคิดของครูที่มีต่อบทบาทของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมและมัธยมตอนต้น

๔) ควรศึกษาผู้ปกครองที่มีแนวความคิดเห็นต่อครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา เพื่อการพัฒนาศีลธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน

๕) ควรศึกษาประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษาต่าง เพื่อการพัฒนาศีลธรรมจริยธรรม